

ยุทธศาสตร์การเผยแผ่ความเชื่อทางศาสนาในยุคปัจจุบัน

Strategy for the propagation of religious beliefs in modern times

พระครูเมธีธรรมบัณฑิต (จรัสศักดิ์ ทองหอม)

โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา แผนกสามัญศึกษา

Phrakhrumeteethummabandit jirasak Thonghom

Phrapariyattham Chao Phraya Bodindecha School Department of General Education

Email: Jirasak.0514@gmail.com

วันที่รับบทความ: 30 มิถุนายน 2563; วันแก้ไขบทความ 24 กรกฎาคม 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 1 สิงหาคม 2563

Received: June 30, 2020; Revised: กรกฎาคม 24, 2020; Accepted: August 1, 2020

บทคัดย่อ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีคำสอนมุ่งเน้นให้ผู้คนอยู่อย่างสงบสุขไม่เบียดเบียนทำร้ายซึ่งกันและกัน และให้พัฒนาจิตใจสงบรับจากเครื่องชุนมัวหมองใจทั้งปวง (กิเลส) จนถึงจุดสูงสุดคือเข้าถึงนิพพาน หมายถึง การไม่มาเวียนวนตายเกิดในโลกนี้อีก คำสอนทางพระพุทธศาสนาจึงสามารถทำให้คนทั้งโลกอยู่กันอย่างสงบสุขได้อย่างแท้จริง ถึงอย่างนั้นพระพุทธศาสนาก็ถูกทำร้ายจากภัยทั้งภายนอกและภายใน จนทำให้พระพุทธศาสนาหมดไปจากหลายประเทศ เช่น อินเดีย เนปาล อินโดนีเซีย และมาเลเซีย เป็นต้น ประเทศไทยก็เป็นอีกประเทศที่มีความรุ่งเรืองทางความเชื่อพระพุทธศาสนาอย่างยาวนาน จนเกิดวัฒนธรรมต่างๆ ที่เกี่ยวพันกับพระพุทธศาสนา เช่น ประวัติศาสตร์ชาติ ประเพณี หรือแม้แต่การดำเนินชีวิต จนทำให้เกิดวัดขึ้นมากมาย มีความเคารพอ่อนน้อมต่อพระสงฆ์ แต่ปัจจุบันนี้พระพุทธศาสนากำลังมีบทบาททางสังคมน้อยลง เป็นเพราะภัยที่กำลังคืบคลานเข้าทั้งภัยภายนอกและภัยภายใน ภัยภายใน คือ พุทธบริษัททั้ง 4 มีความสนใจในการประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนน้อยลง จนทำให้เกิดการสั่นคลอนที่ผิดไปจากแก่นแท้ทางพระพุทธศาสนา ก่อให้เกิดการบิดเบือนคำสอนอย่างมาก และผู้ที่มีอำนาจก็ไม่ได้ใส่ใจในการจัดการสิ่งที่เกิดขึ้นแบบผิดๆ น้อย่างจริงจัง แต่กลับส่งเสริมลัทธิอื่นคือภัยภายนอก มีบทบาทมากขึ้นในด้านกฎหมายในการเผยแผ่และป้องกันลัทธิดังกล่าวจนมีผลกระทบต่อการใช้ชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธ ดังนั้นสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้เป็นสัญญาณเตือนให้คนไทยพุทธเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนามีภัยทั้งภายในและภายนอก จึงควรจะต้องตื่นตัวลุกขึ้นมาปกป้องพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง มิเช่นนั้นพระพุทธศาสนาก็จะสูญสิ้นหายจากประเทศไทยดังประเทศอื่นในอดีต

คำสำคัญ. ยุทธศาสตร์, การเผยแผ่, ศาสนา

Abstract

Buddhism is a religion which focus teachings in people living in peace, not hurt one another, and develop peaceful mindset from all grudges (passion) to the highest point, Nirvana that means not to rebirth or live or death in this world again. The teachings of Buddhism are able to make the whole world people live peacefully. Although, Buddhism has been attacked by external and internal dangers. As a result, Buddhism has ruined from many countries such as India, Nepal, Indonesia and Malaysia, etc. Thailand is one of countries that has long prosperity history in Buddhism. There are various cultures related to Buddha, religion such as history, nation, traditions or even life by these result in built many temples and respect the monks. Nowadays Buddhism has less part in social activities because of the dangers that are creeping into both the external and the internal harm. The four Buddhist companies have less interest in obeying the doctrine this make misunderstanding and deviated the essence great distortion of the teachings, moreover the main authorities have not taken any action in the wrong part seriously. In the other hand, the authorities promotes other creeds instead which are external dangers becomes greater parts in the law and more propagating and preventing the doctrine, it affects the Thai Buddhists living. Therefore, what is happening today is a warning signal for Thai Buddhists to see the Buddhism is broken both inside and outside. Thai Buddhists should be awake to protect Buddhism seriously Otherwise, Buddhism will disappear from Thailand as other countries.

Keyword: Strategy, propagation, religion

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนเหตุและผลเชิงปรัชญาที่นักวิชาการส่วนมากให้การยอมรับ จึงถือว่าเป็นศาสนาที่สามารถทำให้คนทุกสังคมที่ถือปฏิบัติอยู่อย่างปลอดภัยอย่างแท้จริง จากอดีตกาลพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันหลัก 1 ใน 3 สถาบันที่สำคัญของชาติไทย ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยทุกแง่มุม ปัจจุบันพระพุทธศาสนายังเป็นศาสนาที่ประชาชนส่วนใหญ่ในชาตินับถือเป็นลำดับหนึ่ง แต่ปัจจุบันสับสนเนื่องจากการเผยแพร่ทางศาสนาและวัฒนธรรม ความเชื่อและปัจจัยอื่นๆ ความดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนาจึงเป็นเรื่องที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องทะนุบำรุง รักษาพระพุทธศาสนา และจะต้องให้ความสำคัญและตระหนักในการดูแลองค์กรพระพุทธศาสนาให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนสืบต่อไป (ณัฐรินทร์ นิธิกริตานนท์.(2556 : 106) ข้าพเจ้าเป็นชาวพุทธได้มองเห็นภัยเฉพาะหน้า ที่น่าเป็นห่วง และต้องเฝ้าระวังดูแลสถานการณ์มากที่สุดอีกอย่าง 1 คือภัยจากลัทธิศาสนาอื่น แต่จะ

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าภัยพระพุทธศาสนาด้านไหน จะมีลักษณะอย่างไร ถ้าหากในตัวพระพุทธศาสนา คือ องค์การทางพระพุทธศาสนา และตัวพุทธบริษัทเอง มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพที่จะปกป้องรักษาพระพุทธศาสนาได้ ภัยพระพุทธศาสนาในด้านใดที่ถ้าโถมเข้ามา ก็สามารถที่จะแก้ไขได้ แต่ถ้ามีความอ่อนแอ-ไม่เข้มแข็ง แม้ภัยภายนอกจะมีเพียงเล็กน้อยก็ตาม พระพุทธศาสนาเองก็อาจจะอยู่ไม่ได้ ปัญหาจากศาสนาอื่นบางกลุ่มที่รุกรานมากอย่างที่มีข่าวในปัจจุบัน ก็เพราะทั้งองค์การบริหารสงฆ์ พระ และพุทธศาสนิกชนอ่อนแอและขาดความเข้มแข็งที่จะช่วยกันทะนุบำรุงพระพุทธศาสนานั่นเอง โดยเฉพาะฝ่ายบริหารปกครองประเทศนักการเมืองชาวพุทธ ที่ยังประมาทไม่สนใจ และอาจมองว่าไม่เป็นภัย และยังให้สิทธิพิเศษทางกฎหมายแก่ความเชื่อทางศาสนาอื่น จนอยู่นอกเหนือกฎหมายที่ใช้บังคับคนไทยทั่วไปในศาสนาอื่นๆ จนสามารถดูถูก-เบียดไล่พุทธศาสนา และวัฒนธรรมไทยดั้งเดิมไปเรื่อยๆ โดยไม่ทันรู้ตัว ถ้าหากจะอุปมาไปแล้ว พระพุทธศาสนาก็มีลักษณะเหมือนกับต้นไม้ใหญ่ต้นหนึ่ง ภัยพุทธศาสนาจากภายนอก คือจากลัทธิศาสนาอื่น จากการเมืองการปกครองจากลัทธิบริโภคนิยม ก็เหมือนกับลมพายุที่พัดมา แรงบ้าง เบาบ้าง อาจทำให้ต้นไม้ใหญ่โค่นได้ แต่ต้นไม้ที่ยังรากลึกเอามากลมพายุเหล่านั้นก็ย่อมส่งผลกระทบได้ไม่มาก ส่วนภัยพุทธศาสนาจากในตัวพุทธศาสนาเองนั้น เปรียบเหมือนหนอนแมลงที่คอยซ่อนไซ้กัดกินต้นไม้ ทั้งลำต้น และรากของต้นไม้ ถ้าหากรากของต้นไม้ใหญ่ ผุ กร่อน เน่าเปื่อยเสียแล้ว ถึงแม้ลมพายุที่พัดมาจะไม่แรงมาก ก็สามารถโค่นต้นไม้ใหญ่ได้ หรือแม้แต่ไม่มีลมพายุเลย ต้นไม้ใหญ่ต้นนี้ก็จะถูกหนอนแมลงซ่อนไซ้กัดกิน จนต้นไม้ใหญ่ต้นนี้เน่าตาย หรือ ยืนต้นตายไปเองสิ่งที่สำคัญในการจะปกป้องรักษาพุทธศาสนาได้ก็คือ การรู้เท่าทันและมองสถานการณ์ที่จะมาเกิดผลกระทบกับพุทธศาสนาได้อย่างถ่องแท้ เพื่อที่จะแก้ไขสถานการณ์หากเกิดขึ้นได้อย่างทันทั่วที่ ประกอบกับสร้างเกราะป้องกันพุทธศาสนาเอาไว้โดยสร้างศักยภาพความเข้มแข็งของพุทธบริษัททั้ง ๔ ให้มีอย่างพร้อมบริบูรณ์ ถ้าไม่เช่นนั้นจะรักษาด้านไม้พุทธศาสนาเอาไว้ไม่ได้(ภัยของพุทธศาสนา. ออนไลน์)

ภัยภายนอกพระพุทธศาสนา

ภัยภายนอกที่เราเฝ้าระวัง และพูดถึงว่าเป็นภัยต่อพระพุทธศาสนา ถ้าว่าไปแล้วไม่ใช่เป็นภัยต่อพระพุทธศาสนาเท่านั้น เพราะภัยต่อพระพุทธศาสนา ก็หมายถึงภัยต่อประเทศชาติ และสังคมไทยทั้งหมดด้วย นอกจากนั้นภัยจากประเทศ และสังคมนี้ก็เป็นภัยอย่างเดียวกับภัยที่จะเกิดแก่โลก หมายความว่าถ้าภัยเกิดแก่พระพุทธศาสนาได้ และถ้าประเทศไทยมีปัญหาได้ ก็เป็นปัญหาแก่ทั้งโลกนั่นเอง ฉะนั้น เราจึงเฝ้าระวังดูสภาวะและสถานการณ์ของโลกทั้งหมด

เวลานี้เมื่อเรามองดูไปทั่วโลก จะเห็นว่าอยู่ในภาวะที่ไม่ปลอดภัยในสังคม การรบราฆ่าฟันยังมีกันมากมาย แม้แต่ในประเทศเดียวกันก็เกิดสงคราม มีการฆ่ากันอย่างทารุณโหดร้ายชนิดที่ไม่น่าจะเกิดขึ้นในหมู่มนุษย์ การฆ่าฟันทำสงครามกันนี้ เป็นเรื่องของเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ และลัทธิศาสนา อย่างที่เราได้ยินกันอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน คือการทำสงครามรบกัน ระหว่างยิวกับอาหรับ เป็นสงครามที่มีความหมายทั้งในแง่เผ่าพันธุ์ และในแง่ลัทธิศาสนา คือเรื่องชาวยิวกับชาวอิสลาม ซึ่งเห็นชัดว่าเป็นศัตรูกันมาเป็นพันปีแล้ว มองใกล้เข้ามาอย่าง

ประเทศฟิลิปปินส์ อินโดเนเซีย ก็มีสงคราม การรบการฆ่าฟันกันด้วยเรื่องของลัทธิศาสนา มองไปทางเมืองฝรั่ง อย่างไอร์แลนด์เหนือ ก็มีการรบกันระหว่างโปรเตสแตนท์กับคาทอลิก เป็นปัญหากันมาไม่รู้จบสิ้น ถอยหลังไปไม่นานก็ที่ยบอสเนีย มีการฆ่ากันอย่างโหดร้ายทารุณอย่างยิ่ง

เมื่อมองเรื่องที่เป็นมาเป็นไปอย่างนี้แล้ว ก็ทำให้เราต้องมองไปข้างหน้าด้วยว่าสภาพที่เป็นอย่างนี้ มันส่องแนวโน้มน่าอนาคตจะเป็นอย่างไร โดยเฉพาะความคิด ความเชื่อหรือทฤษฎีของคนนี้เป็นเรื่องสำคัญ เมื่อคนเรามีความเชื่อตั้งจิตตั้งใจมองอะไรอย่างใดก็คิดจะทำอย่างนั้นต่อไป ถ้ามองในแง่ของการที่เกิดสงครามฆ่าฟันกัน ระหว่างคนต่างผิวต่างลัทธิศาสนานี้ เมื่อเราหันมามองประเทศไทยกลับเห็นว่าเป็นประเทศที่ดีที่สุด เป็นประเทศที่ร่มเย็นเป็นสุข

คนไทยไม่มีความรังเกียจเดียดฉันท์คนผิวเผ่าไหน คนลัทธิศาสนาไหนก็อยู่กันได้ด้วยดี เป็นอย่างนี้มาตลอดเวลายาวนานแล้ว เพราะว่าคนไทยไม่รังเกียจใคร ปรับตัวเข้ากับทุกคนได้ ที่เป็นอย่างนี้เราพูดได้เต็มปากว่าเป็นเพราะพระพุทธศาสนา ที่ว่าคนอยู่ร่วมกันได้ดี เพราะพระพุทธศาสนานี้แน่นอน เพราะว่าแนวคำสอนของพระพุทธศาสนานี้ให้มีเมตตา มีกรุณา แล้วเมตตากรุณานั้นก็สากล คือไม่มีการจำกัดหรือแบ่งแยกว่ารักเฉพาะพวกนี้พวกนั้น หรือว่าฆ่าคนพวกนั้นได้ไม่เป็นบาป ฆ่าคนพวกนี้จึงจะเป็นบาป อย่างที่บางลัทธิศาสนาถึงกับบอกว่า คนพวกนั้นกลุ่มนั้นฆ่าแล้ว กลายเป็นว่าได้บุญเสียด้วยก็มี ถ้าไม่เป็นการสนับสนุนให้เกิดการรบราฆ่าฟัน อย่างน้อยก็เป็นข้ออ้างให้ฆ่าฟันทำการรุนแรงได้ (มรดกไทย, ออนไลน์)

พระพุทธองค์ทรงฝากศาสนาไว้กับพุทธบริษัท 4

ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะทรงดับขันธปรินิพพานนั้น ก็ด้วยทรงแน่ใจแล้วว่า พุทธบริษัททั้ง 4 มีศักยภาพมากพอที่จะรักษาพระพุทธศาสนาเอาไว้ได้ ศักยภาพที่ว่าคือ พุทธบริษัททั้ง 4 มีการศึกษา ปฏิบัติ บรรลุธรรม เป็นผู้ทรงจำรักษาพระธรรม สามารถเผยแผ่ แสดงธรรม-อธิบายธรรมที่เป็น อนุศาสนีปาฏิหาริย์ และสามารถซ่อมซึ่งปรปวาทได้ ดังพุทธพจน์ว่า "มารผู้มีบาป เราจะยังไม่ปรินิพพาน ตราบเท่าที่เหล่าภิกษุผู้เป็นสาวกของเรา ยังไม่เฉียบแหลม ไม่ได้รับการแนะนำ ไม่แก้แล้วกล้า ไม่บรรลุธรรมอันเป็นแดนเกษมจากโยคะ ไม่เป็นพหูสูต ไม่ทรงธรรม ไม่ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ไม่ปฏิบัติชอบยิ่ง ไม่ประพฤติตามธรรม เรียนกับอาจารย์ของตน แล้วแต่ก็ยังบอก แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่ายไม่ได้ ยังแสดงธรรมมีปาฏิหาริย์ปราบปรปวาท ที่เกิดขึ้นให้เรียบร้อยโดยชอบธรรมไม่ได้... มารผู้มีบาป เราจะยังไม่ปรินิพพาน ตราบเท่าที่พรหมจรรย์นี้ของเรายังไม่เจริญ แพร่หลาย กว้างขวาง รู้กันโดยมาก เป็นปึกแผ่น กระทั่งเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายประกาศได้ดีแล้ว" (มหาปรินิพพานสูตร ทีฆ. มหาวรรค 10/168, ภูมิบาลสูตร อังคุต. อัฐก. 23/70)

ปรปวาท หมายถึงคำคัดค้านโต้แย้ง คำกล่าวโทษ คำกล่าวหา คำทำทนายของคนอื่นที่ไม่เห็นด้วยกับตนของคนที่ไม่เห็นตรงกับตน เพราะมีลัทธิต่างกันบ้าง เพราะมีความเห็นไม่ถูกต้องตามเป็นจริงบ้าง เพราะทิวามานะส่วนตัวบ้าง ปรปวาท ยังหมายถึงลัทธินอกพระพุทธศาสนา ที่มีหลักคำสอนขัดกันกับพระพุทธศาสนา เช่น ลัทธิที่สอนว่าบุญ-บาปไม่มี กฎแห่งกรรมไม่มี ฆ่าคนต่างศาสนาขึ้นสวรรค์ พระเจ้าบันดาลทุกอย่าง เป็นต้นยาม

ใดที่มีปรีชาญาณ คือ การกล่าวจ้วงจาบหยาบคายบิดเบือนหลักพระสัทธรรม ให้พุทธบริษัทสามารถแก้ไขปรีชาญาณเหล่านั้นให้ยุติลงด้วยความเรียบร้อย เพื่อเป็นพุทธบูชา เป็นการรับสนองพระพุทธานุภาพขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และตระหนักถึงความเป็นหน้าที่ที่พระพุทธร่องค์ทรงมอบหมายการจะปรีชาญาณกับผู้นำผู้สอนศาสนาอื่น ต้องมีความรู้ในศาสนาตนดีพอ และต้องมีความรู้ดีในศาสนาเขาที่เข้ามาขัดแย้งรุกรานด้วย ทั้งความรู้ทั่วไปอื่นอีกที่เกี่ยวข้อง เพราะฝ่ายรุกเพื่อยึดครอง มักจะเตรียมศึกษาข้อมูลมาดี เป็นมืออาชีพ และศึกษาจุดแข็งจุดอ่อนของศาสนาเราแล้ว ทั้งต้องมีไหวพริบปฏิภาณการพูดจาที่ฉลาดทันคน ถ้าไม่อย่างนั้น แม้เราเป็นฝ่ายถูกแต่ถูกเหตุผล ข้ออ้างอิง ตรรกะแพ้ก็น่าเป็นได้ แต่ถ้ามาด้วยดี เป็นการแลกเปลี่ยนศึกษากัน ก็ถ้อยทีถ้อยอาศัยกันไป แสดงจุดยืนหลักการตนเอง แล้วต่างคนต่างทำตามความเชื่อของตนเองไปชาวพุทธ อย่าเฉยบื้อ ทอดธุระ ไม่ใส่ใจเรื่องส่วนรวมเรื่องศาสนา เราสามารถตำหนิความชั่วความไม่ถูกต้องได้ โดยฝึกสติมีเมตตาตัวคนพร้อมกันในใจ คนไม่รู้ตัวจะได้รู้ตัว ไม่ทำผิดซ้ำอีก ไม่ก่อบาปอกุศลต่อตนเอง ช่วยไม่ให้เขาทำชั่วบาป หรือเป็นตัวอย่งการทำชั่ว-บาป-ไม่ดีแก่ผู้อื่นต่อไป จะได้กลับมาสัมผัสมาทักท้วงเป็นกุศลแก่ตัวเขาเอง แต่ก็ทำด้วยศิลปะ และดูกาลเทศะให้ดี ประมาณสัปปุริสธรรมเต็มทีเท่าที่ตนสามารถ หาไม่แล้วอาจเกิดผลเสียมากกว่า ดังพุทธพจน์ว่า “นิคฺคณฺเห นิคฺคหารหํ ปคฺคณฺเห ปคฺคหารหํ ชมฺกนฺที่ควรชม ชมฺกนฺที่ควรชม ยกฺยงฺกนฺที่ควรยกฺยงฺกนฺที่ควรติ (ภัยของพุทธศาสนา. ออนไลน์)

ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคสมัยพุทธกาล

วิธีการเผยแผ่พุทธธรรมในครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีการเผยแผ่แบบประยุกต์เข้ากับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ทางสังคม จารีต ประเพณี ในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน ทรงใช้อุปมาในการเลือกบุคคล รองจั่วหรือโอกาส การสอนของพระพุทธเจ้าในแต่ละครั้ง จะมีคุณลักษณะซึ่งเรียกได้ว่าเป็นลีลาการสอน 4 รูปแบบ คือ สันทิสสนา สมาทปนาสัมปหังสนา และ สมุตเตชนา (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 1 ข้อ 22 : 15) พระพุทธเจ้าทรงมีทั้งหลักการและหลักปฏิบัติแตกต่างกันไปตามกาลเทศะและบุคคลที่จะทรงสั่งสอนดังนั้นการพิจารณาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระองค์จึงเริ่มตั้งแต่วิธีการปฏิบัติ ของผู้สอนลีลาการสอนและหลักการสอน พุทธวิธีในการสอนของพระพุทธเจ้านั้น พระองค์ทรงใช้รูปแบบที่ต่างกัน เพื่อความสะดวกต่อการทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการสอนพุทธธรรมของพระพุทธองค์เบื้องต้นได้ทรงกำหนดรู้จากตัวของบุคคล ที่กำลังรับฟังการสอน ถ้าหากว่าบุคคลมีระดับสติปัญญาน้อย พระองค์ก็จะใช้วิธีสอนธรรมอีกรูปแบบหนึ่ง ถ้าผู้มีสติปัญญาแก่กล้าแล้วก็จะปรับใช้วิธีอื่น เพื่อประโยชน์แก่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เจริญมั่นคง และวางรากฐานแก่พระสาวกได้เป็นแนวทางในประกาศสัทธรรมของพระองค์ นอกจากนั้นพระพุทธเจ้าทรงมีหลักในการสอนที่หลากหลาย ดังนี้

1) สันทิสสนา ชี้แจงให้เห็นชัด คือ จะสอนอะไรก็ชี้แจงจำแนกแยกแยะอธิบายและแสดงเหตุผลให้ชัดเจน จนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้งเห็นจริงในสิ่งที่สอน ดุจชี้ให้เห็นด้วยตาตัวเอง ในแต่ละครั้งที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมจบลง จะมีคำสรรเสริญจากผู้ฟังธรรมในตอนท้ายว่า ภาซิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ภาซิตของ

พระองค์แจ่มแจ้งนัก พระองค์ทรงประกาศธรรมโดยอเนกปริยายเปรียบเหมือนหงายของทีที่ว่า เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือส่องประทีปในที่มืดด้วยคิดว่า ผู้มีจักขุจักเห็นรูปได้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 9 ข้อ 250 : 85)

2) สมาทปนา ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ คือ สิ่งใดควรปฏิบัติหรือหัดทำก็แนะนำบรรยายให้ ชาบซึ่งในคุณค่า มองเห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกฝนบำเพ็ญ จนเกิดยอมรับ อยากลงมือทำหรือนำไปปฏิบัติ คนผู้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าแล้ว มีจิตคล้อยตามพระธรรมเทศนา เกิดอุตสาหะอยากปฏิบัติตามในสิ่งที่ พระองค์ทรงแสดง เช่น คนผู้ได้ฟังทานกถา คือว่าจาเป็นเครื่องพรรณนาถึงการให้ทาน พรรณนาถึงอานิสงส์ ของการให้ทานเองและการชักชวนผู้อื่นในการให้ทานจะทำให้ได้ทั้งโภคสมบัติและบริวารสมบัติ จึงพยายาม ขวนขวายทำกรรมที่จะยังสมบัติทั้งสองนั้นให้สำเร็จได้

3) สมุตเตชนา เราใจให้อาจหาญแกลัวกล้า คือ ปลุกเร้าใจให้กระตือรือร้นเกิดความอุตสาหะ มี กำลังใจแข็งขันมั่นใจที่จะทำให้สำเร็จลงได้ สู้งานไม่หวั่น ไม่กลัวเหนียวไม่กลัวยาก คานึงถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้น จากการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า เช่น พระจักขุปาลเถระได้ตั้งจิตอธิษฐาน ที่จะไม่จำวัดตลอดไตรมาสเพื่อปฏิบัติกรรมฐาน จนได้บรรลุพระอรหันต์พร้อมกับการแตกสลายของประสาทตา แม้นัยน์ตาของท่าน จะแตกไปแต่ท่านก็ได้ทรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 1 ภาค 2 ตอน1 : 17)

4) สัมปหังสนา ปลอดภัยให้สดชื่นร่าเริง คือ บำรุงจิตใจให้เข้มแข็งเบิกบาน โดยชี้ให้เห็นผลดี หรือคุณประโยชน์ที่จะได้รับ และทางที่จะก้าวหน้าบรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไป ทำให้ผู้ฟังมีความหวังและร่าเริงเบิก บานใจ เช่น ในคราวที่พระพุทธเจ้าเสด็จเข้าไปบิณฑบาตที่บ้านของอุทัยพราหมณ์ พราหมณ์ก็เอาข้าวใส่บาตร ถวายแต่พระองค์...ได้ตรัสตอบพราหมณ์เป็นคาถาเล่นคาโดยปฏิภาณ สอดแทรกไปด้วยความร่าเริงในธรรม เป็นทำนองเตือนพราหมณ์ไม่ให้ท้อถอย เพราะการกระทำจะให้ผลได้โดยส่วนมากก็ต้องทำบ่อยๆ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 15 ข้อ 198 : 286) อ้างถึงในพระครูญาณเพชรรัตน์ (เทวินทร์ ปิยะสาลี 2559) ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 ก.ค.-ธ.ค.

ทุกคนมีจุดอ่อนด้วยกันทั้งนั้น ถ้าเราไม่สามารถจะแก้จุดอ่อนของเราได้เอง ต้องหาคนที่จุดแข็งตรงกับจุดอ่อนของเรามาช่วยสนับสนุนเรา สร้างเครือข่าย (Network) ในยุคนี้พระธรรมทูตจะอยู่ลำพังคนเดียว ไม่ได้ บินเดี่ยวคงยาก ถ้าท่านจะทำงานให้ประสบความสำเร็จ ท่านต้องเอาทีมมาเสริม ถ้าจุดแข็งไม่มีอยู่ในทีม ของเรา ท่านต้องเอามาหาช่วย เสริม เราคนมาแปลธรรมเป็นภาษาอังกฤษ ใช้คนที่จุดแข็งมาเสริมจุดอ่อนของ เรา ตรงไหนเป็นจุดอ่อน ให้เอาคนอื่นมาช่วยเสริม ตรงไหนเรามีจุดแข็งเราลุยเราทำ แต่จะมีทีมมาหนุนหลัง (back up) ไม่เว้นแม้แต่งานวิชาการระดับโลก(พระเทพโสภณ , 2546)

อุดมคติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ภายหลังจากที่พระพุทธองค์ทรงบำเพ็ญพุทธกิจเป็นพระบรมศาสดาประกาศเผยแผ่ศาสนธรรมที่ตรัสรู้เริ่มตั้งแต่แต่ทรงแสดงปฐมเทศนาโปรดพระปัญจวัคคีย์ ทรงโปรดยสกุลบุตรพร้อมสหาย จนมีพระอรหันตพุทธสาวกเกิดขึ้นในโลกจำนวน 60 องค์ (คือ พระปัญจวัคคีย์ 5 พระยสพร้อมพระที่เป็นสหายอีก 55) จึงทรงมีพระพุทธประสงค์ที่จะส่งพระอรหันตสาวกเหล่านั้นไปประกาศพระศาสนายังหมู่บ้าน ตำบล หรือนิคมชนบทต่างๆ ของชมพูทวีป โดยก่อนจะทรงส่งไปนั้น พระพุทธองค์ได้ทรงรับสั่งให้ประชุมพระอรหันตสาวกจำนวน 60 องค์แล้วทรงประทานพระโอวาทซึ่งถือเป็นอุดมคติในการประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนา ความว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ทั้งที่เป็นของมนุษย์ พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ท้าวดาและมนุษย์ทั้งหลาย พวกเธออย่าได้ไปทางเดียวกันสองรูปจงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์อันบริสุทธิ์พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายพวกที่มีกิเลสอยู่ในจักขุน้อยก็มีอยู่ เพราะไม่ได้ฟังธรรม สัตว์เหล่านั้นย่อมเสื่อม ผู้รู้ทั่วถึงธรรมได้จักมีอยู่...จากพระพุทธพจน์นี้เป็นเครื่องชี้ชัดถึง อุดมคติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อันเป็นบทบาทสำคัญของการทำหน้าที่ประกาศศาสนธรรมส่งเสริมสัมมาปฏิบัติของพระภิกษุพุทธสาวกทั้งมวลนับจากอดีตสู่ปัจจุบัน ซึ่งมุ่งให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลและประโยชน์สุขแก่ประชาชนชาวโลกอย่างแท้จริง หาได้มุ่งเพื่อประโยชน์ให้คนมานับถือพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมากหรือมุ่งเพื่อประโยชน์ของผู้เผยแผ่เองแต่อย่างใดไม่ นอกจากนี้ การส่งพระอรหันตสาวกรุ่นแรกไปประกาศพระศาสนาทั่วชมพูทวีปนี้ยังถือว่าเป็นจุดกำเนิดการดำเนินงานพระธรรมทูตอีกด้วย (แก้ว ชิตตะขบ, 2553 : 4-5)

ความเชื่อและศาสนากับสังคมไทย

ข้อพินิจเบื้องต้นเกี่ยวกับเรื่องความเชื่อและศาสนามีหลายประเด็น เช่น ความเชื่อและศาสนาในแง่วัฒนธรรมความหมายของคำว่า ความเชื่อ ศาสนา ลัทธิ ปรัชญา ทฤษฎีเกี่ยวกับกำเนิดศาสนาระบบสำคัญต่างๆ ของศาสนา ศาสนากับสังคม และการศึกษาศาสนาในแง่ต่างๆ ความเชื่อเป็นลักษณะความคิดอย่างหนึ่งของมนุษย์ มีความเชื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวเพื่อความมั่นคงทางจิตใจ เป็นเครื่องหล่อเลี้ยงให้มีชีวิตอยู่ได้ ความเชื่อที่เป็นระบบก่อให้เกิดพิธีกรรม ประเพณีเป็นส่วนเชื่อมโยงที่สำคัญในสังคม จึงเกิดเป็นศาสนาขึ้นมา

ในสังคมไทยความเชื่อและศาสนาหลากหลาย มีลักษณะความเป็นไทยร่วมกัน คือ ความอดกลั้นทางความเชื่อและศาสนา ทำให้ความหลากหลายทางความเชื่อและศาสนา ไม่ค่อยเป็นเหตุแห่งความขัดแย้งทางด้านการเมืองและสังคมโดยรวมความเชื่อและศาสนามีอิทธิพลต่อสถาบันสำคัญ เช่น การปกครอง กฎหมาย การศึกษา ทำให้ความเชื่อและศาสนาแสดงถึงวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ สอดประสานกันไปอย่างแยกไม่ออก การจะเข้าใจและเข้าถึงสภาพความคิดของสังคมไทยและศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ จึงจำเป็นต้อง

เข้าใจลักษณะความเชื่อและศาสนาของไทยด้วย ความเชื่อและศาสนาย่อมเปลี่ยนแปลง หรือมีผู้นำไปใช้ในทางต่างๆ จึงนับเป็นตัวจักรและปัจจัยสำคัญที่ทำให้สังคม ความคิดโดยรวมของคนเปลี่ยนแปลง หรือถูกชักนำไปในทางต่างๆ ได้ เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลง มีปัญหาใหม่ๆ เกิดขึ้น ศาสนาย่อมมีส่วนช่วยแก้ไขหรือทำให้ปัญหาซับซ้อนขึ้นได้ สังคมไทยร่วมสมัยที่ดำรงอยู่ในขณะนี้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมาก ทำให้เกิดช่องว่างทางความคิดและแสวงหาสิ่งยึดเหนี่ยวใหม่ ๆ ส่งผลต่อเนื่องกระแสของศาสนาใหม่ๆ หรือแนวใหม่ๆ ในศาสนาหลัก แต่เดิมข้อพิพาทเบื้องต้นเรื่องความเชื่อและศาสนาความเชื่อเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น เมื่อเกิดเป็นระบบขึ้นในสังคมมักเรียกว่า ศาสนา มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงสถาบันต่างๆ ทั้งในด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม ความเชื่อศาสนาจึงเป็นสถาบันหลักทางวัฒนธรรมความเจริญของสังคมโดยตรง

ความเชื่อ หมายถึง การไว้วางใจกัน การเชื่อถือ การนับถือว่าศักดิ์สิทธิ์ ส่วนศาสนา แปลตามศัพท์ว่า คำสอน การสอน เป็นระบบความเชื่ออย่างใดอย่างหนึ่ง ในขณะที่ยึดถือ หมายถึงสิ่งที่รับเอามานับถือ และปรัชญา หมายถึง หลักแห่งความรู้และความจริง เรื่องกำเนิดศาสนามีหลายทฤษฎี มีทั้งที่เห็นว่า เป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ เกิดมาพร้อมกับมนุษย์ ทฤษฎีที่ว่าเกิดเพราะความกลัว และที่เห็นว่าเป็นปรากฏการณ์ในสังคมมนุษย์ระบบสำคัญต่างๆ ของศาสนามีหลายระบบคือ ระบบปรัมปราคติ ระบบทางจักรวาลวิทยา ระบบศีลธรรมจริยธรรม ระบบเรื่องการบรรลุถึงจุดหมายสูงสุดในศาสนา ระบบพิธีกรรม และระบบความคิด-ปรัชญา

ในบทเรียนของนักศึกษาสมัย ประถม และ มัธยม เป็นฝึกให้เด็กนักเรียนรู้ รู้จักคำว่าไปว่าการนั่งสมาธิ ถึงแม้ทำไม่เป็นก็สามารถใช้วิธีการฝึกจิตใจนับตัวเลขในการควบคุมสมาธิ ไม่ให้คิดเรื่องภายนอกขณะทำสมาธิ เป็นผลดีต่อการควบคุมอารมณ์ ซึ่งปัจจุบันเด็กๆ คงทำไม่ได้ เพราะกังวลเรื่องต่างๆ ที่ตนต้องการเล่น และคงจะเมื่อยกันถ้านั่งนิ่งอยู่กับที่ เป็นประสบการณ์ วิชา ศาสนาศึกษาในชั้นเรียนปกติ

ในสังคมไทย ความเชื่อและศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมอย่างแยกไม่ออก อาจกล่าวได้ว่าเราไม่ได้นับถือศาสนาอย่างเคร่งครัด แต่ก็มีได้หมายความว่าความเชื่อและศาสนาจะมีบทบาทด้อยลงไป การนับถือศาสนาของคนไทยเป็นเรื่องสำคัญที่จะหล่อหลอมให้สังคมไทยเป็นไปในแบบอย่างที่เราเรียกว่า "อย่างไทย" มีเอกลักษณ์เป็นไทย ลักษณะความเชื่อและศาสนาที่อยู่ในสังคมไทย หรือเรียกว่า "แบบไทยๆ" สังคมไทยเป็นสังคมพุทธ หรือ จะเรียกอารยธรรมไทยว่าเป็นอารยธรรมพุทธศาสนาได้หรือไม่อย่างไร ความเชื่อและศาสนาในวัฒนธรรมแขนงต่างๆ ในแง่การสร้างสรรค การยกระดับวัฒนธรรม และความสืบเนื่องทางวัฒนธรรมจนกลายเป็นอารยธรรม ศาสนาและความเชื่อเป็นทั้งเหตุโดยตรงและโดยอ้อม ที่ทำให้เกิดอารยธรรมในสังคม หรือของชนชาติใดชนชาติหนึ่ง อาจจะแผ่ขยายไปสู่ที่ต่างๆ จากจุดศูนย์กลางอารยธรรมนั้น เช่น พุทธศาสนา คริสต์ศาสนา ศาสนาอิสลาม เป็นศาสนาหลักที่สร้างอารยธรรมหรือมีส่วนสร้างอารยธรรมของหลายชาติ หลายภาษา เป็นจักรกลสำคัญในการเปลี่ยนแปลงและในความเป็นไปของอารยธรรมโลกในปัจจุบันระบบเรื่องการบรรลุถึงจุดหมายสูงสุดในศาสนา เป็นเรื่องสำคัญ ความประพฤติด้านศีลธรรมจรรยาอย่างเดียวย่อมไม่พอ ต้องมีการตระเตรียมในด้านต่างๆ ในส่วนนี้มักผูกอยู่กับ ระบบของพิธีกรรม เป็นพื้นฐานเดิมมาแต่เริ่มมีการเชื่อเรื่องเทพ

ที่ต้องปรนนิบัติให้พอพระทัย การปฏิบัติบูชาด้วยพิธีกรรมต่างๆ มุ่งเพื่อแสดงความภักดี การสวดมนต์ทำวัตร เพื่อให้จิตใจสงบ ศาสนายังมีระบบความคิด ปรัชญา เป็นแกนหลักในทางการสร้างเหตุผล หรือเพื่อพิสูจน์ความเป็นไป ขนบธรรมเนียมความเชื่อในศาสนาของตน ศาสนาผูกพันหรืออาจเรียกได้ว่า เกิดในสังคม เปลี่ยนแปลงไปในสังคม ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลง เป็นเครื่องกำกับความคิดความอ่าน เป็นเครื่องบังคับพฤติกรรมของมนุษย์ ศาสนาจึงเป็นสถาบันหลักสถาบันหนึ่งในสังคม เพื่อประโยชน์แก่การเข้าใจพฤติกรรมด้านความเชื่อของคนในสังคม พุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักที่คนไทยโดยมากและทุกระดับยอมรับนับถือ แต่การนับถืออาจต่างกันไปตามพื้นภูมิปัญญาของแต่ละบุคคล มีแนวคิดสำคัญ ได้แก่ เรื่องเวียนว่ายตายเกิดกรรม บาปบุญคุณโทษ บารมี และการอุทิศส่วนบุญกุศลความเชื่อดั้งเดิม

1. ความเชื่อเรื่องผีสงเทวดา
2. การนับถือบรรพบุรุษ
3. ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องข้าว การเคารพ ไม่ดูถูกดูหมิ่นจึงจะเกิดผลดี ที่เรียกว่า ขวัญ หรือเรียกว่า พลัง ของชีวิตอยู่ด้วย จึงเกิดเป็นประเพณีปฏิบัติต่อข้าว ในกระบวนการการปลูกข้าว เก็บเกี่ยวข้าว เหมือนหนึ่งว่า ข้าวเป็น "บุคคล"
4. ความเชื่อเรื่องโลกจักรวาลและกำเนิดคนสัตว์ (ความเชื่อและศาสนาในวิถีชีวิตไทย. ออนไลน์)

การบูชาตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น มี 2 อย่าง คือ

(1) อามิสบูชา (2) ปฏิบัติบูชา ซึ่งจะมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. อามิสบูชา หรือการบูชาด้วยอามิสนั้น หมายถึง การบูชาบุคคลที่ควรบูชา มีพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เป็นต้น ด้วยวัตถุสิ่งของต่าง ๆ นับตั้งแต่ ถวายภัตตาหาร ผลไม้ ยารักษาโรค ดอกไม้ ธูปเทียน ของหอม ข้าวน้ำฝ้าน้ำ ฝ้าหม่ม เสื้อสาธอาสนะ เป็นต้น ตลอดจนการสร้างอาราม โบสถ์ วิหาร และศาลาที่อยู่อาศัย ขุดสระขุดบ่อก่อถนน สร้างพระพุทธรูป พระสถูปเจดีย์ถวาย การบูชาด้วยอามิสนี้ สามารถให้สำเร็จประโยชน์ชาตินี้ ประโยชน์ชาติหน้า และประโยชน์อย่างยิ่งแก่ผู้บูชา การบูชาท่านผู้ควรบูชา จึงถือว่าเป็นการบูชาที่มีความสำคัญและจำเป็น สมควรที่พุทธศาสนิกชน ทักกันอย่างยิ่ง เพราะการบูชาด้วยอามิสนี้ทำได้ง่าย ทุกคนสามารถทำกันได้ และการบูชาด้วยอามิสนี้ก็มีผลานิสงส์บุญมากเหลือที่คณานับได้ จัดว่าเป็นหลักธรรมที่ช่วยหล่อหลอมจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้มีความเคารพนับยิ่งขึ้น อันเป็นเหตุให้ทำการบูชาด้วยการปฏิบัติตามหลักธรรมคาสอนต่อไปได้

2. ปฏิบัติบูชา หรือการบูชาด้วยการปฏิบัตินั้น หมายถึง การบูชาด้วยการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนอันเป็นการปฏิบัติที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงโปรดปรานเป็นอย่างยิ่ง เพราะ พระพุทธองค์มีพระประสงค์จะให้พุทธบริษัทประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระองค์อย่างเดียวก่อนนั้น แต่สาเหตุที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ทำการบูชาด้วยอามิส เพราะทรงอนุเคราะห์บริษัท และเพราะทรงประสงค์ถึงความตั้งอยู่ยั่งยืนแห่งพระพุทธศาสนา ด้วยว่าพระพุทธศาสนาจะดำรงอยู่ได้ ก็ด้วยการที่บริษัท 4 ยังบูชาพระองค์ด้วยปฏิบัติ

บูชาเท่านั้น ดังพระพุทธที่ว่า “ธรรมดาว่า นิรามิสบูชา ย่อมอาจดำรงศาสนาของเราไว้ได้ เพราะว่าบริษัท 4 นี้ ยังจักบูชาเราด้วยปฏิบัติบูชานี้ตราบใด ศาสนาของเราก็จักรุ่งเรืองดังพระจันทร์เพ็ญแจ่มอยู่กลางฟ้าตราบนั่น” และการทำการบูชาด้วยการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนสามารถทำได้หลายวิธีด้วยกัน เช่น การรักษาศีล การเจริญสมาธิภาวนา การสมานทานอุทิศ เป็นต้น การบูชาในลักษณะนี้ล้วนแล้วแต่เป็นการบูชาด้วยการประพาสปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอน และเป็นการบูชาที่พระพุทธองค์ทรงโปรดปรานอย่างยิ่งทีเดียว สำหรับการบูชาท่านผู้ที่ควรบูชาด้วยการปฏิบัติ มีปรากฏในพระไตรปิฎกพอเป็นตัวอย่างดังต่อไปนี้ การบูชาด้วยการปฏิบัติ กล่าวคือการรักษาศีล อันได้แก่ การรักษาความเป็นปกติของตนไว้ให้คงอยู่อย่างนั้นตลอดเวลา เพราะศีล แปลว่า ปกติหรือเย็นเป็นปกติ ที่ว่าปกติ ก็คือ เป็นไปตามปกติของกาย วาจาปราศจากเจตนาที่คิดคิด ที่ว่าเย็น ก็คือ ทำให้ผู้มีศีลอยู่ในความร่มเย็น ไม่มีภัย ไม่มีเวรกับผู้ใด เพราะฉะนั้นศีลจึงเป็นการรักษากาย วาจาให้เป็นปกติ เรียบร้อย ศีลทางกาย เช่น ไม่เบียดเบียนสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติดิฉันในกาม ไม่เสพเครื่องดองของมึนเมา ศีลทางวาจา เช่น การละเว้นจากการพูดเท็จ ส่อเสียด เป็นต้น จึงเห็นได้ว่า ศีลกำจัดหรือป้องกันกิเลสอย่างหยาบ ที่ล่องทางกาย และทางวาจา ดังความหมายของศีลที่พระธรรมปิฎกกล่าวไว้ว่า ศีล เป็นความประพฤติดีทางกายและวาจา, การรักษากายและวาจาให้เรียบร้อย, ข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม, การรักษาปกติตามระเบียบวินัย, ปกติมารยาทที่สะอาดปราศจากโทษ, ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว, ข้อปฏิบัติในการฝึกหัดกายวาจาให้ดียิ่งขึ้น, ความสุจริตทางกาย วาจา และอาชีพ

การบูชานั้นถือว่าเป็นสิ่งที่ดี ที่พุทธศาสนิกชนทุกคนควรจะทำ ไม่ว่าจะเป็นบูชาด้วยวัตถุสิ่งของ (อามิสบูชา) หรือการบูชาด้วยการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนก็ตาม (ปฏิบัติบูชา) ปฏิบัติบูชานี้ จัดว่าเป็นการบูชาที่ดีเยี่ยม เพราะเป็นการนำเอาหลักธรรมคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนามาประพาสปฏิบัติ เนื่องจากผู้ที่ประพาสปฏิบัติธรรมได้ประโยชน์ในชาตินี้ (ทิฐฐัมมิกัตถะ) ในชาติหน้า (สัมปรายิกัตถะ) ที่สำคัญยังได้ประโยชน์สูงสุดด้วย (ปรมาตถะ) การบูชานั้น จะเป็นสิ่งที่ดี มีประโยชน์ เกิดบุญกุศล ตลอดจนเกิดสิริมงคลแก่ผู้ที่ทำการบูชานั้น ต้องเป็นการบูชาสิ่งที่ควรบูชา (บุชนียบุคคลและบุชนียวัตถุ) ตามที่กล่าวนั้น หรือผู้ที่ทำการบูชาต้องใช้ปัญญาพิจารณาหาเหตุผลของสิ่งที่จะบูชา กล่าวคือ บุคคลหรือวัตถุนั้นมีคุณค่า มีศีล สมบัติ ปัญญา และคุณธรรมความดี ควรที่จะบูชาหรือไม่ หรือบูชาแล้วจะเกิดประโยชน์หรือบุญกุศลหรือไม่ ดังนั้น พุทธศาสนิกชนที่ดีเมื่อจะบูชาบุคคลหรือวัตถุ จะมีเพียงความเชื่อหรือศรัทธาอย่างเดียวไม่ได้ต้องมีปัญญาคอยกำกับ ใคร่ครวญหาเหตุผลก่อนแล้วจึงทำ การบูชาด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์ อย่างบูชาอย่างโง่งมมายไร้ปัญญาพิจารณาหรือปราศจากเหตุผล การบูชาเช่นนี้จัดเป็นการบูชาตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท (นายปรเมธ ศรีภิญโญ นายสนั่น ประเสริฐ, 2560) แร้งบันดาลใจให้มีความคิดจะปกป้องพระพุทธศาสนาของข้าพเจ้าอีกอย่างหนึ่งมาจาก พระปณิธานสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ตรัสไว้ว่า

อันตัวพ่อ	ชื่อว่า	พระยาตาก
ทนทุกข์ยาก	ภูชาติ	พระศาสนา
ถวายเป็นดิน	ให้เป็น	พุทธบูชา
แต่พระศาสดา	สมณะ	พุทธโคดม
ให้ยืนยง	คงถ้วน	ห้าพันปี
สมณะพราหมณ์ชี	ปฏิบัติ	ให้พอสม
เจริญสมณะ	วิปัสสนา	พอชื่นชม
ถวายเป็นคม	รอยบาท	พระศาสดา
คิดถึงพ่อ	พ่อยู่	คู่กับเจ้า
ชาติของเรา	คงอยู่	คู่พระศาสนา
พุทธศาสนา	อยู่ยง	คู่องค์กษัตรา
พระศาสดา	ฝากไว้	ให้คู่กัน

ที่มา : นายภทวิ ดวงจิตร, นายรังสิต จันทร์ศิริปิติกุล (2555)

จะเห็นได้ว่าแนวทางการปฏิบัติของชาวพุทธมีหลักใหญ่ๆอยู่ 2 อย่างเรียกว่าการบูชา 1 การปฏิบัติบูชา 2 อามิสบูชา (การบูชาด้วยสิ่งของ) ทั้ง 2 อย่างนี้ในยุคปัจจุบันการบูชาด้วยสิ่งของชาวพุทธเรานิยมทำกันเพราะทำได้ง่าย ส่วนการปฏิบัติบูชานั้นถือว่าชาวพุทธเราทำน้อยมาก การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทางการปฏิบัติบูชาจึงทำได้ยากในยุคปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้คนรุ่นใหม่มีค่านิยมการบูชาด้วยสิ่งของมากขึ้นกว่าการปฏิบัติลงมือทำเองอย่างเห็นได้ชัด การที่จะเผยแผ่จึงต้องควรปรับรูปแบบใหม่เพื่อจะได้ชี้แจงหรือนำหลักธรรมให้ผู้คนได้ฟังและเข้าใจมากขึ้นจนเกิดศรัทธาที่จะลงมือปฏิบัติ การอยู่แค่ในวัดแล้วรอให้ญาติโยมเข้ามาฟังธรรมลงมือปฏิบัตินั้นจึงไม่เพียงพอในการเผยแผ่ในยุคปัจจุบัน เราจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันนี้โลกออนไลน์จึงเป็นช่องทางหนึ่งในการเผยแผ่ที่ได้ผลเป็นอย่างดี แต่ก็ยังไม่เพียงพอเพราะบรรยากาศหรือสภาพความเป็นจริงที่มีผู้คนลงมือปฏิบัตินั้นก็เป็เหตุผลหนึ่งที่จะทำให้ผู้ที่ยังไม่เคยปฏิบัติมีความสนใจจะอยากปฏิบัติ

ด้วยเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงได้จัดโครงการธรรมสัจจขึ้นเพื่อชวนญาติโยมที่ผ่านการปฏิบัติมาทำกิจกรรมการสวดมนต์ไหว้พระฟังธรรมและเจริญจิตภาวนาไปตามวัดหรือสถานที่ต่างๆที่ได้รับอนุญาตตั้งแต่ปี 2552 เบื้องต้นมีผู้ร่วมโครงการประมาณสิบกว่าคน จนมาถึงปัจจุบันนี้มีผู้คนเข้าร่วมโครงการมากกว่าหนึ่งพันคนขึ้นทุกครั้งเป็นเพราะภาพหรือบรรยากาศของคนจำนวนมากมาลงมือปฏิบัติที่เผยแผ่ออกไปตามช่องทางต่างๆ จึงทำให้คนรุ่นใหม่สนใจอยากเข้ามาเรียนรู้แล้วลงมือปฏิบัติ แต่การบูชาด้วยอามิส (สิ่งของ) ก็ยังมีความสำคัญต่อการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา นี่ก็เป็นการแก้ไขปัญหาคิดเฉพาะภายในเท่านั้น แต่ภัยภายนอกของพระพุทธศาสนาก็คือเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องได้รับการแก้ไขป้องกันไปพร้อมๆกัน

การแสดงออกทางสัญลักษณ์ก็เป็นอีกรูปแบบหนึ่งในการร่วมรักษาและทะนุบำรุงศาสนาไว้ ดังโครงการที่ทางคณะสงฆ์อำเภอคำเขื่อนแก้วได้จัดให้ทุกหมู่บ้านในเขตอำเภอคำเขื่อนแก้วเชิญพระพุทธรูปมาประดิษฐานที่ซุ้มประตูทางเข้าออกหมู่บ้าน เป็นการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์พระพุทธรูปศาสนาของประชาชนที่ศรัทธาและนับถือในพระพุทธศาสนาเป็นการแสดงออกอย่างเสรีชน คือไม่เบียดเบียนผู้อื่นที่มีความศรัทธาตามลัทธิของตน เป็นการแสดงออกด้วยความสงบทำให้ เป็นที่ประจักษ์ต่อผู้ที่พบเห็นว่า พุทธศาสนิกชนในเขตอำเภอคำเขื่อนแก้วมีความเข้มแข็งในศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาที่ตนนับถือ ทำให้ยากต่อการที่จะถูกแทรกแซงจากลัทธิหรือศาสนาอื่นๆได้ ทั้งนี้ ขอยกตัวอย่างความเชื่อคำสอนของลัทธิอื่นที่ได้จำกัดใจความหนึ่งในความเชื่อไว้ว่า ไม่กัมหวัดทำความเคารพบุคคลนอกศาสนาและไม่นำเครื่องบูชาหรือสัญลักษณ์ของศาสนาอื่นอยู่ในสถานที่อยู่อาศัย จากตัวอย่างนี้การแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ก็เป็นวิธีหนึ่งในการยับยั้งการเข้ามาทำให้วัฒนธรรมทางพุทธศาสนาเปลี่ยนไปได้ ทั้งเป็นการปลูกฝังค่านิยมทางพระพุทธศาสนาต่อชนรุ่นหลังอีกด้วย

บทสรุป

จากข้อมูลรายละเอียดที่ได้นำเสนอจะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนาถึงจะเป็นศาสนาที่มีคำสอนให้คนทุกอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขโดยไม่เอารัดเอาเปรียบกันและกันสอนให้เว้นจากการทำสิ่งไม่ดีทั้งหลายทั้งปวงเป็นอย่างดีและมีเหตุและผล ทุกสังคมที่นำหลักข้อปฏิบัติของศาสนาไปใช้คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ก็ส่งผลให้สังคมนั้นๆมีความสุขสงบอย่างแท้จริง พระพุทธศาสนามีการเผยแผ่ตั้งแต่ครั้งที่พุทธเจ้ายังทรงมีพระชนมายุมาอย่างต่อเนื่องจนมีสาวกเกิดขึ้นอย่างมาก พระองค์มีพุทธศาสน์การเผยแผ่หลายรูปแบบจนเกิดความสงบสุขทุกอนาเขตที่พระองค์และสาวกนำหลักธรรมไปเผยแผ่ แต่ภัยที่คอยเคลื่อนไหวทำร้ายทั้งภัยภายนอกและภัยภายในก็เกิดขึ้นตามมาอยู่ตลอด พอหลังพุทธกาลมีภัยภายนอกที่มุ่งทำร้ายอย่างชัดเจนมีกลวิธีในการทำร้ายหลากหลายรูปแบบ มีการกล่าวร้ายและการเข่นฆ่าพุทธบริษัททั้ง 4 ตัวอย่างเช่นการฆ่านักบวชชาวพุทธเป็นจำนวนหลายหมื่นรูป/คนที่มหาวิทยาลัยนาลันทา ประเทศอินเดีย ถือว่าเป็นมหาลัยแห่งแรกของโลกที่สอนคำสอนทางพระพุทธศาสนามีนักบวชทั่วโลกเดินทางมาศึกษา จนทำให้ชาวพุทธเกิดการวาดกลัวหนีหรือเปลี่ยนลัทธิอื่นเพื่อความอยู่รอด และอีกหลายๆประเทศที่สูญเสียพระพุทธศาสนา ส่วนพระพุทธศาสนาในประเทศไทยเริ่มจะเห็นภัยทั้งภัยภายนอกภายในได้ชัดขึ้น ชาวพุทธเราเองก็เริ่มหวั่นหวาดจากหลักคำสอนทางศาสนาทำร้ายศาสนาดตนเองด้วยความไม่รู้ตัว ส่วนภัยภายนอกก็เริ่มเข้ามาคุกคามด้วยการเข้ามาเคลื่อนไหวด้านกฎหมายของประเทศอย่างเห็นได้ชัด ถ้าเราชาวพุทธยังนิ่งเสียหรือไม่เอาสิ่งนี้มาเป็นธุระตนในการปกป้องก็คงอีกไม่นานพระพุทธศาสนาในประเทศไทยคงจะสูญสิ้นไปเหมือนหลายๆประเทศในอดีต

ทั้งหมดที่ข้าพเจ้าได้นำเสนอบทความวิชาการในครั้งนี้ เนื่องจากอยากสะท้อนให้สังคมรับรู้ถึงภัยทั้งจากภายในและภายนอก เพื่อที่จะให้ผู้อ่านบทความวิชาการนี้ได้ตระหนักและตกลึกความรู้เพื่อที่จะปกป้องพระพุทธศาสนาและคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นศาสนาที่อยู่คู่กับวิถีชีวิตของสังคมไทยมาช้านาน และอยากให้ผู้ที่มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา “กล้าที่จะเป็นพุทธบริษัทที่อาจหาญ”

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ. (2533). หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521. ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2535. การศาสนากรมการศาสนา, กรุงเทพมหานคร ฯ
- ณัฐรินทร์ นิธิกิตติขานนท์.(2556).พระพุทธรูปศาสนากับชีวิตวัยรุ่นไทยในยุคสมัยใหม่.วารสารวิทยาลัยนครราชสีมากรกฎาคม-ธันวาคม
- ทิตนา แหมมณี และคณะ. (2535). หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีไทย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร ฯ
- มรดกไทย,ภัยพระพุทธรูปศาสนา, ออนไลน์, <http://thaiheritage.net/religion/misc/harm.htm> (สืบค้นวันที่ 16 ส.ค.2563)
- ภัยของพุทธรูปศาสนา. (ออนไลน์) <http://oknation.nationtv.tv> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ส.ค. 63)พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต. (2546). พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ ครั้งที่ 2. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร ฯ
- พระครูญาณเพชรรัตน์ (เทวินทร์ ปิยะทสสี 2559) ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 ก.ค.-ธ.ค.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร ฯ
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2536). พระไตรปิฎกและอรรถกถา แปล ชุด 91 เล่ม. (พิมพ์ครั้งที่ 3).โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร ฯ
- พระเทพโสภณ , 2546. บรรยายในการฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ จัดโดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ณ พุทธมณฑล นครปฐม วันที่ ๙ พฤษภาคม
- แก้ว ชิตตะขบ 2553 ประวัติความสำคัญการเผยแผ่พระพุทธศาสนา. ฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา กองพุทธศาสนศึกษาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร ฯ
- ความเชื่อและศาสนาในวิถีชีวิตไทย.(ออนไลน์) <https://sites.google.com> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ส.ค. 2563)
- ภวิ ดวงจิตรและรังสิต จันทรศิริปิติกุล. (2555). พระราชปรรณาน้ำพระทัยของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีคำจารึกในศาลสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี วัดอรุณราชวราราม ธนบุรี.